

STRÖMSTAD AKADEMI

Nordiskt institut för avancerade studier

Nyhetsbrev, januari 2022, intern edition

Innehåll

Redaktörens ruta	1
Ordförandens rapport	2
Rektors rapport	3
Vetenskapskrönika i Strömstad tidning	5
Åsa Morberg: Regeringen gör akademiker till lärare	6
Åsa Morberg: Konsten att undervisa	7
Artikel i tidskriften Curie	8
Carl Olivestam: Lärarutbildningens dimensionering	11
Åsa Morberg: Alarmerande lärarbrist igen	13
John Fletcher: Lokalavdelningarnas roll	15
KG Hammarlund: Är det inte dags att lägga bort titlarna	16
Gudmund Bergqvist: Recension Kevin Sabet. Smokescreen	19
Jens Allwood: Seminarier på Marston Hill i Mullsjö	20

Redaktörens ruta

Ryggkirurg och styrelseordförande Peter Fritzell rapporterar om aktuella händelser inom Strömstad akademi.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg informerar om aktuella händelser inom Strömstad akademi. I den Fria skriftserien FSS nr 21 har han publicerat Nibelungens Ring – några reflektioner <http://stromstadakademi.se/FSS/FSS-21.pdf>

Januari månads krönika i Strömstads Tidning skrevs av **klimatforskare och fysiker Eugen Ungethüm**. Han visar på åtgärder för att komma tillrätta med klimatkrisen.

Didaktiker Åsa Morberg argumenterar mot regeringens initiativ med att låta en omskolning av akademiker lösa bristen på lärare i svenska skolor genom en förkortad pedagogisk utbildning. Hon recenserar också en bok av Filippa Mannerheim som på nytt pläderar för traditionella undervisningsmetoder i skolan och som bygger på lärares erfarenhetsbaserade kunskap.

Didaktiker Åsa Morberg och **farmakolog Marylou Wadenberg** har intervjuats i Vetenskapsrådets tidning Curie den 19 januari med utgångspunkt i Strömstad akademis antologi Forskarkarriärer. <https://www.tidningencurie.se/nyheter/2022/01/19/de-vill-stodja-unga-forskare-i-karriaren/>

Didaktiker Carl Olivestam har skrivit ett genmäle till **didaktiker Åsa Morbergs** artikel i förra nyhetsbrevet där hon argumenterar för att avveckla den statliga styrningen av dimensioneringen av lärarutbildningen. Olivestam vill lyfta bort lärarutbildningen från universiteten och återföra den till Skolverket som huvudman och

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

Skolinspektionen som kontrollorgan. I ett nytt genmäle vidareutvecklar Morberg sin argumentation för att all statlig styrning av lärarutbildningen skall upphöra.

Ekonom John Fletcher diskuterar lokalavdelningarnas roll inom Strömstad akademi.

Historiker KG Hammarlund argumenterar för att förändra den nuvarande ordningen med utdelning av akademiska titlar inom Strömstad akademi.

Företagsekonom Rune Wigblad har i Fria skriftserien FSS nr 22 publicerat Kritisk analys av ledande forskargrupperns perspektiv på höghastighetståg <http://stromstadakademi.se/FSS/FSS-22.pdf>

Barnläkare Gudmund Bergqvist och **lingvisterna Jens Allwood** och **Elisabeth Ahlsén** planerar diskussionsseminarier i Mullsjö i Västergötland under våren 2022. De önskar få svar med kommentarer från så många akademiledamöter som möjligt på sitt upprop.

Farmakolog Marylou Wadenberg har av Linnéuniversitetet Kalmar Växjö affilierats som forskare i biomedicin.

Barnläkare Gudmund Bergqvist har skrivit en recension om Kevin Sabets bok Smokescreen som utgör en uppgörelse med den amerikanska marijuanaindustrin. Sabet visar på stora negativa konsekvenser av legalisering av marijuana.

Antologin "Pandemier – dåtid och nutid för framtid" <http://stromstadakademi.se/Pandemierforhand.pdf> kan beställas genom Strömstads Bokhandel: std.bok@telia.com eller Bokus.com för ett pris av 249 kr. <https://www.bokus.com/bok/9789189331006/pandemier/>

Försök att värva nya medlemmar till Akademien, inte minst yngre forskare. Skicka förslag till Rektor Per Flensburg: per.flensburg@stromstadakademi.se

Jag önskar nya bidrag till februariumret 2022 av Nyhetsbrevet med deadline den 24 februari 2022 till anders.gustavsson@ikos.uio.no. Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning.

Sänd också bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, och video-serien SAV under adressen: gudmundbergqvist@hotmail.com.

Ordförandens rapport

Kollegor i Strömstad akademi,

Välkomna till ett nytt år! Jag vill passa på att hänvisa till min förra krönika från december, där jag listar några viktiga arbetsuppgifter inför 2022, ett år som vi hoppas ska bli öppnare än de senaste två åren. Utifrån de signaler som kommer från centralt håll, så verkar det som om man anser att situationen är någorlunda under kontroll med de åtgärder som har vidtagits och vidtas. I våra grannländer talas det om att öppna upp samhället helt fr o m februari.

Vi får se detta som en effekt av den generella vaccinationsvilja som har präglat samhället, även om det har ställt frågor som "individens frihet" på sin spets. Man kan ha olika syn på den saken, och vaccination av barn är till exempel fri för föräldrarna att ta ställning till, men faktum är att vaccinering är en av de åtgärder som hjälpt oss mest för att klara oss undan farsoter och bygga ett tryggt samhälle.

Vilket ansvar har en individ gentemot ett samhälle som han/hon är en del av? Att det finns ett juridiskt ansvar är självklart, men hur ställer man sig till ett eventuellt moraliskt sådant? Det är

en fråga som jag skulle vilja att Strömstad akademi tar upp till diskussion under året som kommer.

De olika arbetsgrupperna fortsätter jobba på, inte minst Marknadsföringsgruppen som får en vecka sedan hade ett möte med AU för att diskutera sina framlagda förslag som Styrelsen/Års-mötet har att ta ställning till senare i år.

Lokalavdelningen i Göteborg har under ledning av Jens Allwood hållit två seminarier den senaste veckan, ett om Putin/Ukraina, och ett om den invandrarkvinnors möjlighet till arbete i Sverige.

Gudmund har tagit initiativ till diskussion kring samarbete med Folkhögskolan på Koster och Grebbestad, och det ska bli intressant att se vad det kan leda till. Sedan tidigare har ju Faluavdelningen börjat samarbeta med Folkuniversitetet, och det kan vara en möjlighet också för andra lokalavdelningar att ta efter.

Igen, jag ber att få hänvisa till min artikel från december 2021 för ytterligare reflektioner, och vill avsluta med att hälsa er alla en god fortsättning på det nya året.

Peter Fritzell

Rektors rapport

I samband med utarbetandet av styrdokumentet för marknadsföringen har vi haft många diskussioner kring vilket målet och syftet är med Strömstad akademi. I stadgarna får vi inte mycket vägledning så en bra utgångspunkt är att undersöka varför ledamöterna har gått med i Strömstad akademi. Med utgångspunkt i detta kom vi fram till att det i huvudsak är tre orsaker till att ledamöterna gått med i akademien:

1. **Mötesplats** genom många och intressanta webinarier och fysiska möten. Här bör så många som möjligt av akademins ledamöter aktiveras. Ibland har allmänheten tillträde. Nära besläktad aktivitet är folkbildning.
2. **Artikelproduktion** av i huvudsak två typer av artiklar: Vetenskapliga artiklar i AAS-serien och debattartiklar i nyhetsbrev, fria serien och kanske även på Tvärtänkt. Ett mellanting utgörs av vår videoserie. Den har ännu inte funnit sin slutliga form. TED skulle kunna vara en förebild. På så sätt införs också undervisning i akademins verksamhet.
3. **Undervisning och folkbildning.** Detta kan ske i samarbete med externa aktörer såsom olika studieförbund.

Jag ser fram emot era reflektioner kring detta.

Hemsidan är under omarbetning och man bör logga in på <http://stromstadakademi.se/wp2/> för att ge synpunkter på den. Fliken heter "testsida". Omkring 15 feb kommer utseendet att fastställas. Jag har inte fått alltför många synpunkter så jag mottar fler med begärlighet!

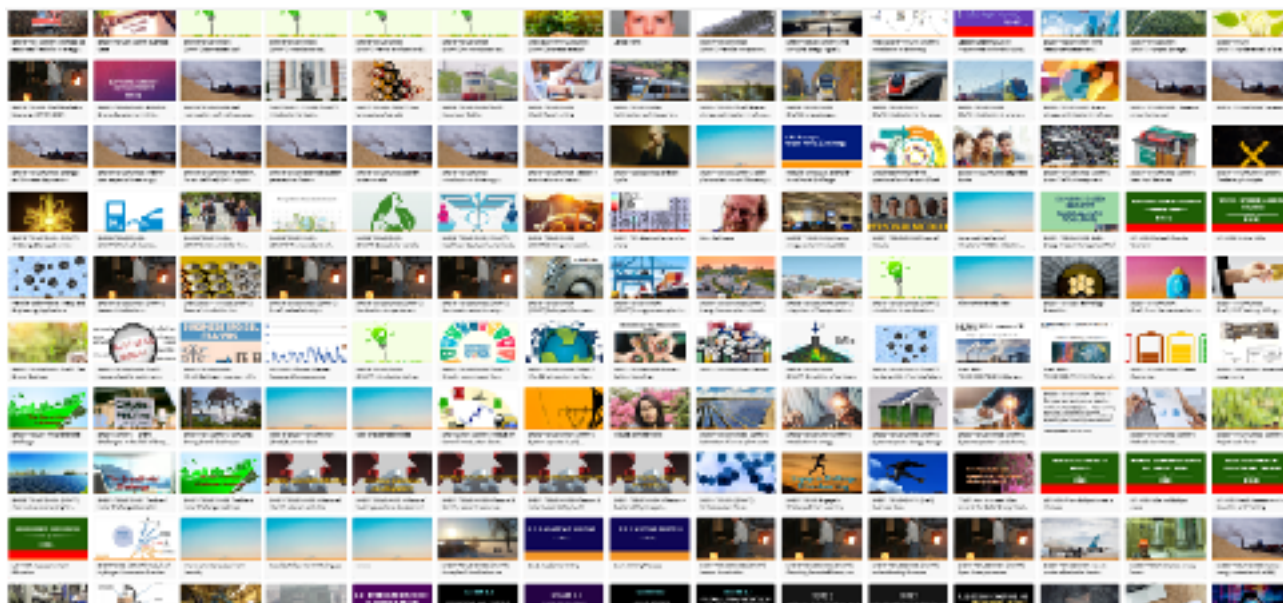
Jag har kommit i kontakt med en person som heter Torsten Fransson och som håller i en digital utbildning inom energiområdet. Han letar efter personer som eventuellt skulle vara intresserade av att dela med sig av sin kunskap inom energiområdet i form av att kanske göra

(a) review på moduler som presenteras,

(b) själv bygga upp olika småmoduler inom något specialområde,

(c) vara intresserad av att ha kontakt med studenter i (för närvarande) Sri Lanka, Bolivia, Brasilien, Kuba (och vi har även kontakter i flera länder i Afrika, ytterligare några i Asien och några till i Latinamerika som kanske även kan vara intresserade av detta utbildningsmaterial).

I bilden nedan finns ett axplock av befintliga moduler. Utbildningen är kostnadsfri.

I vår fria skriftserie har det publicerats två nya artiklar:

- Per Flensburg: Nibelungens ring – några reflektioner, 11 sid
- Rune Wigblad: Kritisk analys av ledande forskargruppers perspektiv på höghastighetståg 27 sid

Det visar på bredden i vår akademi: Från opera till magnetåg!

Marknadsföringsgruppen har arbetat med sina styrdokument som redan diskuterats en omgång i AU. När kommentarerna därifrån arbetats in kommer dokumenten att finnas på hemsidan under organisation (<http://stromstadakademi.se/wp2/organisation/marknadsforing/>). Synpunkter förväntas i vanlig ordning.

I övrigt söker jag fortfarande efter ledamöter som vill engagera sig i ett klimatprojekt. Handlar både om att sprida kunskap om klimathotet och om hur vi kan minska det. Jag har tänkt mig ett projekt där man sammanställer och uppdaterar tillgänglig kunskap på ett för gemene person begripligt vis. Detta är i sig en utmaning. Torsten Franssons projekt ovan erbjuder en möjlighet att utöka sina kunskaper om klimatet för studenter i de uppräknade länderna.

Vi har fått lite nya medlemmar:

- Alfred Holl, professor i matematikhistoria
- Trevor Bergqvist, stödjande medlem
- Emma Bergqvist, stödjande medlem
- Helen Flensburg, stödjande medlem

De hälsas alla välkomna och om ni känner igen efternamnen så stämmer det. Barnbarn och hustru!

I övrigt längtar jag efter sol och värme!

Vetenskapskrönika i Strömstad tidning

Eugen Ungethüm: Det krävs många åtgärder för att lösa klimatkrisen

(Bild: Thomas Bennelid)

För cirka 60 år sedan trodde vi att atmosfären var oändlig. Nu vet vi att den inte är det.

Vi börjar inse att naturens resurser inte heller är oändliga. Djurlivet hotas och fisken dör ut. Vi människor ändrar på naturens villkor.

Det är hög tid att fundera över vår konsumtion och vårt uttag framöver – och hur vårt avfall ska hanteras.

Atmosfären, miljön och energiförsörjning är kopplade via konsumtion och produkter i samhället. Allt ingår i jordens stora kretslopp och system. Avfallsflöden är orsaken till den kris vi nu måste göra något åt – och det snabbt!

Att ersätta kol och olja med fossilfri energi står högst på listan. Det har visat sig nu att vind- och solkraft kan konkurrera på elområdet och det är mycket glädjande. Även på andra viktiga områden är tekniken på frammarsch: vätgas, ammoniak, metanol, etanol samt infångning av koldioxid och omvandling till metanol. Biogas kan framställas av trämassa och sopor och gasmotorer kan vara ett komplement till elektriska.

Vätagdrivna flygplan utvecklas. I dag finns exempelvis ammoniak-, metanol- och eldrivna farkoster på havet. Lovvärda framgångar som kommer att betyda mycket. Elektrifieringen av samhället lovar gott, men bristen på mineraler i de den processen skapar problem.

Klimatkrisen och extremväder har kommit att påverka allt omkring oss. Exempelvis är förändringar av temperaturen i havet ett stort problem. Vi måste uppdatera våra kunskaper och skapa nya klimatmodeller.

Stadsplanering, bebyggelse, tunnlar, höghus, vattendrag, översvämningar, kvicklera, jordskred. Listan är lång! Lägg till detta förändringarna i de ekologiska systemen och hotet mot naturens mångfald.

Även den kris vi befinner oss i nu, coronasituationen, har kopplingar till vårt sätt att hantera naturen och miljön. Megastäder är "hotspots" för värme och smitta. Klimatåtgärder är till stor nytta för folkhälsoproblem i världen.

Men är allt bara mörker? Nej, inte alls. Mycket vi gör nu är bra. Klimatet styrs huvudsakligen av naturlagar. Med stor kunskap om hur naturen fungerar kan vi härma naturens egna lösningar. Förnyelsen av energitekniken, grön teknik, gagnar naturen (flora, fauna) och samhället. Detta är det mest positiva med alla åtgärder.

Åsa Morberg: Regeringen gör akademiker till lärare

Regeringen gör akademiker, den s.k. reserven till lärare och tycker sig höja kvaliteten

Åsa Morberg

Regeringen har ett pågående arbete för att höja kvaliteten i Läraryrket och skapar attraktiva utbildningsvägar för akademiker som vill bli lärare. En samlad styrning införs, krav på övningskolor och en försöksverksamhet med en ny kompletterande pedagogisk utbildning ska kvaliteten i läraryrket stärkas och fler lärare utbildas. Den s.k. lärarreserven ska nu lösa krisen.

Regeringen vill starta försök med en ny och kortare omskolning av akademiker till lärare. På ett år, samma längd som det nya omställningsstödet ska gälla, ska en person med lägst kandidatexamen bli behörig som lärare. På ett år ska yrkeskunskaperna läsas in.

Sverige har alltså stor brist på lärare och KPU (kompletterande pedagogisk utbildning) fyller redan idag en viktig funktion för den som vill bli behörig ämneslärare. Nu menar utbildningsministern att det finns fler som vill utbildas till lärare och därför satsar man på en ny kortare, kompletterande, pedagogisk utbildning på ett år för den som redan har en akademisk examen.

Den här föreslagna modellen för tankarna till ett äldre utbildningssystem av ämneslärare. I det äldre systemet lästa man in en akademisk examen och gick sedan ett provår och sedan hade man sin lärarexamen. En förkortad pedagogisk utbildning på ett år får stark kritik från flera håll. Ingen har efterfrågat reformen. Många remissinstanser har redan kritiserat förslaget. Hela legitimationsförfarandet som finns idag undermineras. Man ger en lärarexamen åt personer som inte fått en chans att skaffa sig de kunskaper som krävs för läraryrket.

Att först läsa in en fil.kand. examen och sedan läsa in en mera praktisk pedagogisk utbildning innebär att "man kastar in jästen efter degen". De ämneskunskaper man läser in i läraryrket ska vara helt igenom didaktiska och integrerade. Det sägs i ett pressmeddelande från utbildningsdepartementet att utbildningen ska omfatta ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier, studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och verksamhetsförlagd utbildning. Räcker inte tre års ämnesstudier? Hur tänker regeringen här?

Båda lärarfacken och ett flertal universitet och högskolor och myndigheter är starkt kritiska till regeringens förslag. Ett sådant förslag kan naturligtvis locka flera till läraryrket, men det höjer absolut inte kvaliteten på läraryrket. Förslaget riskerar att sänka kvaliteten och äventyra läraryrkets status. Snabbspåren minskar också incitamentet att gå den reguljära läraryrket utbildningen. De genuint intresserade personerna väljer inte heller den långa vägen.

Nu handlar det om politiska beslut. Lärarbristen är inte något av naturen givet. Lärarbristen är ett samhällsproblem som måste lösas. Man kan börja med att locka tillbaka alla som utbildat sig till lärare, men som idag arbetar med annat. Den här frågan måste politikerna sätta främst och handla kraftfullt. Lärarreserven med kort utbildning är ingen lösning. Hur kan en sådan lösning sättas i samband med ökad kvalitet?

Åsa Morberg: Konsten att undervisa

Att berätta, visa och skriva på tavlan. Konsten att undervisa: En bok om lärares hantverk av Filippa Mannerheim bryter en trend

Åsa Morberg

En nyutkommen bok gör att jag känner historiens vingslag när jag läser. På sjuttioalet när lärarutbildningen införlivades i högskolan (1977) debatterades huruvida undervisningen var att betrakta som konst eller vetenskap. De så kallade metodiklektorerna som anställdes enbart på grunden som skickliga lärare kastades ut ur lärarutbildningen eftersom de inte var forskarutbildade. Med metodiklärarna försvann också mycket av den erfarenhetsbaserade kunskapen som författaren Filippa Mannerheim så modigt står upp för. Den polariserande diskussionen har i princip legat nere till förmån för vetenskapen. Nu tas de traditionella beprövade undervisningsmetoderna upp i en nyutkommen bok och därmed bryter Filippa Mannerheim en trend att förkasta lärares erfarenhetsbaserade kunskap.

Filippa Mannerheim, gymnasielärare i svenska och historia, journalist och känd skoldebattör är författare till boken. Hon har skrivit ett långt och väl genomarbetat försvarstal för traditionella undervisningsmetoder. Hon uppvärderar verkligen traditionella undervisningsmetoder och menar att dessa behöver få större utrymme i lärarutbildningen och i läroret.

Den synen delar hon med många, bl. a f.d. utbildningsministern Jan Björklund delade hennes syn och återinförde det erfarenhetsbaserade ämnet metodik den 1 februari 2014. Ett snabbt och oväntat ministerbeslut. Han såg att lärares yrkesredskap försvann till förmån för vetenskapen med otaliga frågor, vetenskapligt skrivande och mall-artade vetenskapliga uppsatser.

Filippa menar att det är ämnet skall vara i fokus och läraren skall vara den som undervisar. Läraren skall vara kunskapsförmedlaren som lär ut ämnet, och hon slår ett slag den tryckta läroboken skall vara navet i undervisningen.

Ämnet, texten och läsningen är fundamentet i den undervisning hon föreskriver. Det ska vara knäpptyst i klassrummet. Hon förespråkar en slags helklassmodell med provpedagogik där föreläsning av läraren, bearbetning av eleverna, läxa med läxförhör och prov är viktiga delar. Eleverna ska lära sig att anteckna, en färdighet som i princip har försvunnit.

Filippas undervisningsmetod och lektionen i skolan har släktskap med kyrkans husförhör och de allra äldsta undervisningsmetoderna. De utvecklades på 1800-talet till något som kallades för "ämnets metod". I de äldre skolböckerna från 1800-talet kan man se modellen i stora drag som Filippa Mannerheim förordar. Undervisningsmetoden har också släktskap med de metoder som lärdes ut i folk- och småskollärarseminarierna av övningsskolans lärare. De förekom även under lärarhögskolan av de s.k. metodiklektorerna och på de så kallade Försöks- och demonstrationsskolorna. Den kunskapen var i stort sett erfarenhetsbaserad. Lärares erfarenhet värderades ned, till förmån för vetenskapligt baserad kunskap. Den var s.k. tyst kunskap, dvs. den var oartikulerad och platsade således inte i en vetenskaplig lärarutbildning.

Filippa Mannerheimer återvänder till grunderna för läraryrket. Det är märkligt hur dessa kastats ut ur lärarutbildningen till förmån för vetenskapliga metoder? Varför har erfarenhetsbaserade undervisningsmetoder inte längre en plats i lärarutbildningen? I andra yrkesutbildningar förkastas inte erfarenhetsbaserade metoder.

Det är intressanta och spännande tio kapitel som läsaren får ta del av. Blir undervisningsmetoder dåliga för att de bygger på beprövad erfarenhet kan man undra? Nej, naturligtvis inte. Boken "Konsten att undervisa" kommer att bli mycket uppskattad av dagens lärarstudenter som saknar mycket i sin yrkesutbildning och naturligtvis av redan utbildade lärare som famlar efter fungerade undervisningsmetoder.

Artikel i tidskriften Curie

De vill stödja unga forskare i karriären

2022-01-19

Uttalade regler och otydliga karriärvägar kan knäcka unga forskare. Åsa Morberg, vid Strömstad akademi vill se mer av karriärvägledning för både doktorander och disputerade. Hon har tagit initiativ till antologin Forskarkarriärer där forskare delar med sig av sina bästa tips för framgång.

I en krönika i Curie under hösten beskriver doktoranden Rebecka Göransson akademien som en gigeekonomi. Hon har läst olika former av avskedstexter från akademiker som lämnat akademien och fått upp ögonen för hur universitet "skapar och vidmakthåller en osäker och tärande arbetsituation för nydisputerade".

Åsa Morberg. Foto: Högskolan i Gävle

Mycket av otryggheten beror på att doktoranderna är många och de fasta tjänsterna få, men en del av allt annat som stressar unga forskare kan faktiskt elimineras. Det menar Åsa Morberg som är docent i didaktik och ledamot i Strömstad akademi som är en oberoende internationell forsknings- och undervisningsakademi. Åsa Morberg är en varm förespråkare av docentkurser som ger nydisputerade tydlig information om hur de kan ta sig vidare. Hon gick själv en sådan docentkurs, men var tvungen att leta sig utanför sitt forskningsfält.

– När jag disputerade i didaktik 1999 ville jag gå en kurs om hur jag kunde meritera mig för att bli docent och senare professor, men det fanns ingen sådan kurs i min disciplin. Jag hittade istället en sexveckorskurs på Sveriges Lantbruksuniversitet och gick den. Det var en gedigen, matnyttig och otroligt praktisk docentkurs och det gjorde ingenting att mina kurskamrater var veterinärer och agronomer. Jag plockade upp det jag behövde ändå.

Docentkursen gjorde intryck

Vid SLU fick Åsa Morberg bland annat lära sig hur man är en bra handledare och att det är viktigt att skapa en relation med den man handleder. Hon fick också lära sig presentationsteknik.

– Vi hade en fantastisk lärare som bland annat skulle visa oss hur man bäst lär ut "trädröjning på hög nivå". Han hade helt sonika med sig två stora träd som han sågade av på rätt höjd

framför oss elever! Hans stil och upplägg gjorde stort intryck på mig och hjälpte mig att utvecklas ytterligare som föreläsare.

Åsa Morberg upplever att docentkurser är vanligare nu än för tjugo år sedan, men att de ändå saknas på många håll. Hon vill se fler och förespråkar också karriärvägledning redan under doktorandutbildningen. Själv har hon alltid varit noga med att diskutera framtiden med de doktorander hon handleder.

– De doktorerar ju på något smalt ämne som de går in djupt i, men för att bli docenter måste de bredda sig och behöver tänka igenom hur de ska gå tillväga i god tid. De behöver också få stöd i hur de kan meritiera sig.

Åsa Morberg har överhuvudtaget ansträngt sig för att dela med sig av sin kunskap om hur man tar sig fram inom akademien.

– Jag tycker att det är självklart att man lär ut det man kan till dem som är nya, men alla etablerade forskare gör tyvärr inte det. Institutionernas ansvar för doktoranderna tar visserligen rent formellt slut efter fyra år, men syftet måste väl ändå vara att den kompetens som växer fram tas tillvara?

Hon har ett tydligt exempel på när kunskap rinner ut i sanden.

– Jag har varit mentor åt en kvinna från Vietnam som doktorerat på Svenska äppelsorter på SLU. Hon borde ju vara en guldgruva för svenska äppelodlare, men hon jobbar nu som hemspråklärare. Det gör mig galen.

Antologi med tips och erfarenhet

Förra året gav Strömstad Akademi ut antologin Forskarkarriärer: 13 forskare berättar om sina karriärer. Antologin kom till på initiativ av Åsa Morberg och syftet var just att ge karriärstöd till doktorander och unga forskare. Forskarna i antologin bjuder på sina bästa karriärtips. Samtliga är seniorer och ledamöter i Strömstad Akademi.

– Vi som skriver i antologin representerar olika discipliner och en del tips är specifika för en viss disciplin, men många gäller generellt. Det kan vara bra att unga doktorander får se att de flestas karriärer varit krokiga, inte alls spikraka.

I Åsa Morbergs avsnitt skriver hon om att odla internationella kontakter, kräva jämställda villkor och välja samarbetspartners med omsorg.

– Det viktigaste för att lyckas är att man är vetgirig, har ambitioner och ett eget "go". Du är reseledaren och din handledare är medresenären, inte tvärtom. Om din handledare inte fungerar för dig får du se till att byta.

Åsa Morberg hoppas att boken ska bli läst av många. Helst skulle hon vilja se att den används som seminarieunderlag under doktorandutbildningar där doktoranderna får reflektera över vilka strategier de kan tillämpa i sin egen karriär.

Förklara det som sitter i väggarna

För ett par månader läste Åsa Morberg i Curie om Linn Spross som doktorerat i ekonomisk historia, men nu ägnar sig åt att skriva skönlitterära böcker och utbilda sig till sjuksköterska. I intervjun i Curie nämner Linn Spross flera anledningar till att hon inte trivdes inom akademien, bland annat bristen på trygga anställningar, oskrivna regler som hon aldrig riktigt förstod och att all feedback alltid var negativ, inget någonsin tillräckligt bra.

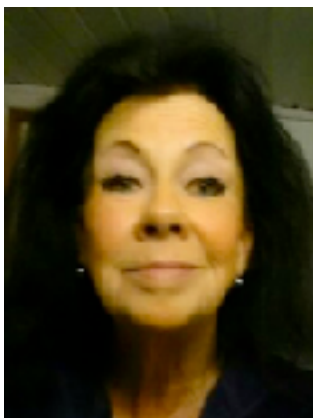
– Jag håller med om att vi måste tydliggöra för unga forskare vilka regler som gäller, allt det där som sitter i väggarna som vi etablerade forskare bara tar för givet att alla känner till.

Samtidigt tycker Åsa Morberg att svårigheter och negativ feedback hör till, inte är något att hänga upp sig på.

– Jag har också stött på en och annan idiot under karriären, men kavlat upp ärmarna och tagit mig vidare. Vad gäller kritik så har akademiker alltid sågat varandra vid fotknölnarna när de debatterar. Min handledare var extremt snål med beröm, men jag tycker att kritiken var utvecklande. Det behövs motvind för att flygplan ska lyfta.

Ska passa ens personlighetstyp

En annan forskare som inte har något emot motvind är Marie-Louise Wadenberg, docent i farmakologi och ledamot i Strömstad akademi. Hon har forskat på läkemedelsbehandling mot schizofreni och tillbringat många år i USA och Kanada.

Marie-Louise Wadenberg

– Jag gillar att jobba i skarpt läge och tycker det är roligt och tillfredsställande att känna att jag klarar av svåra saker. Men jag har full förståelse för att andra inte fungerar på samma sätt.

Hon tycker att man ska fundera på vilken personlighetstyp man är om man överväger att bli forskare.

– Man måste vara beredd att sätta forskningen före allt annat, kunna hantera en osäker tillvaro och till exempel vara beredd att flytta utomlands med kort varsel. Om man inte mår bra av att leva på det sättet så finns ju många andra spännande arbeten, säger Marie-Louise Wadenberg.

I antologin tipsar hon om att alltid hålla sig uppdaterad via analoga och digitala anslagstavlor. Det var via en anslagstavla hon fann möjligheten att göra sitt examensarbete och skriva sin C-uppsats på ett svenskt läkemedelsföretag. Samarbetet blev lyckat och hon kunde sedan göra sin avhandling på samma företag.

Lägg undan pengar för flexibilitet

När Marie-Louise Wadenberg hade disputerat nosade hon upp en intressant forskarkongress i USA och reste dit, delvis för egna pengar, för att skapa kontakter.

– Jag hade sett ut en forskargrupp i Texas som forskade på det jag hade erfarenhet av och såg till att presentera mig för ledaren för gruppen under kongressen. Några månader senare ringde han plötsligt och erbjöd mig jobb. Allt var fixat med min anställning i Texas och jag fick skynka mig att ordna allt praktiskt för mina tre barn och flytta dit.

Hon rekommenderar att man planerar sin ekonomi så att man har råd att hoppa på erbjudanden som dyker upp.

– Om det är möjligt bör man se till att ha lite pengar kvar när man doktorerat, till flygbiljetter och att leva för tills man tagit sig vidare. Det är lätt att hamna i post-doc-blues när disputationen är över, att man känner tomhet och vilsenhet, och man kan behöva tid att fundera på vad man vill och vilka möjligheter som finns. Ibland kan ju handledaren hjälpa till att ordna en post doktjänst, men inte alltid.

Marie-Louise Wadenberg tipsar också om att man bör ta reda på vad som krävs för att bli professor i Sverige, om målet är att flytta tillbaka till Sverige efter att ha forskat utomlands.

– Det är en stor fördel att vara professor när man söker bidrag, men jag har inte lyckats bli det, sannolikt eftersom man haft svårt att bedöma sina kvalifikationer från USA och Kanada. Sy-

stem och titlar är olika och det gäller att kunna presentera sin erfarenhet så att den går att relatera till det svenska systemet.

TEXT: EVA ANNELL

FOTO: JANNES GLAS

Carl Olivestam: Lärarutbildningens dimensionering

Lärarutbildningens dimensionering liknar kamelryggar i karavan

Carl E. Olivestam

Didaktiker Åsa Morberg har i 2021 års sista Nyhetsbrev argumenterat för att avveckla den statliga styrningen av dimensioneringen av lärarutbildningen. Jag ger här min betraktelse i 2022 års första Nyhetsbrev.

Förändring – men vilken?

Jag vill inledningsvis framhålla att jag håller helt med Åsa Morberg om att den statliga styrningen av lärarutbildningens dimensionering liknar kamelryggar i karavan. Men hur ska man annars färdas i öknen? Så har det sett ut under alla år jag varit med. Och visst borde skolan kunna förvänta sej en mer adekvat anpassning mellan tillgång och efterfrågan på lärare inom olika ämnen och skolformer. All den tillgängliga statistik som finns och kan beställas borde kunna garantera detta.

Men om en förändring är önskvärd så kan jag se en helt annan reform. Tidigare var lärarutbildningen en yrkesutbildning underställd dåvarande Kungl. Skolöverstyrelsen. Dvs. Samma huvudman som för skolorna. I samband med att lärarutbildningen överfördes till universitetets domän kom den att alltmer bli en akademisk utbildning och fjärrad från skolorna. Detta har för innehållet i lärarutbildningen blivit ett problem. Hantverket har tonats ner till förmån för en teoretisk orientering. Metodik reducerades till didaktik och pedagogik.

En mer angelägen reform gäller alltså innehållet och det skulle kunna tala för att befria lärarutbildningen liksom Rektorsprogrammet (befattningsutbildning för skolledare) samt VAL (Vidareutbildningen av lärare) från den akademiska tvångströjan och återföra dem närmare skolan med Skolverket som gemensam huvudman och Skolinspektionen som gemensamt kontrollorgan.

Statistik har inte hjälpt

Även statistik har brister och den är inte alltid tillförlitlig. Jag debuterade som lärarutbildare vid Uppsala lärarhögskola, ett år efter att själv varit lärarkandidat där. Det var 1970-talets ingång. Jag var med och utbildade 1 500 låg-och mellanstadielärare enligt det nya system som då just införts. Fyra år senare kom en statlig rapport byggd på färsk statistik som profeterade att med denna utbildningstakt som var densamma vid övriga lärarhögskolor, skulle det snart bli överskott på dessa kategorier lärare.

Staten ingrep: Tvärbromsning skedde och hela den utbildningen las ner i Uppsala medan den på andra håll bromsades. Brist på dessa lärare uppstod tio år senare. Hur var denna felkalkyl

möjlig, byggd på statistiska bedömningar av tillgång och efterfrågan? Jag som levde nära mina lärarkandidater, vi hade på den tiden inte endast lektionskontakt utan vistades även i projekt, bland annat veckolånga lägerskolor med övernattnings. Många av kandidaterna berättade redan då att de inte tänkt förbli lärare fram till pensionen, vilket statistiken inte kalkylerat med i sina beräkningar. Och det visade sig att jag fått bättre information. Många jag träffade efter några år hade definitivt valt en annan yrkesinriktning. Och varför de valt lärarutbildningen var en säkerhetsåtgärd: Om de skulle misslyckas i sin drömkarriär kunde de alltid bli lärare.

Lokala kloka gummor och gubbar

Nu hävdar Åsa Morberg att problemet med kamelpucklarna i den statliga styrningen av dimensioneringen av lärarutbildningen skulle kunna lösas genom att överlämna till de lokala lärosätena att besluta om detta. Hon hävdar att "de kloka" återfinns på lokalplanet, medan de på nationell nivå befinner sig långt ute i öknen.

Tillåt mej göra en kontrafaktisk omskrivning av det som skedde. Om lärarhögskolans ledning i Uppsala självt fått besluta om sin lärarutbildning hade definitivt inte låg- och mellanstadieutbildningen lagts ner. Den skulle ha fått tuffa på. Samma skulle gälla för de övriga lärarutbildningarna. För ingendera lokal utbildningsanstalt hade någon inblick i hur detta skulle slå på nationell nivå. Och då hade detta lett till en överproduktion av dessa lärarkategorier med en icke försvarbar kostnad för staten. I Uppsala hävdade ledningen att denna lärarutbildning levde på stolta traditioner och därför självklart borde få finnas kvar medan andra kunde ju läggas ner. Samma lokalpatriotism demonstrerade Uppsala universitet ett årtionde tidigare inför att grunda ett femte universitet i Umeå, som tillkom 1965. Och jag har själv fört kampen mot den teologiska fakulteten vid detta universitet då jag som ansvarig för teologiutbildningen i Umeå under 1980-talet såg till att den idag är en självständig enhet inom Umeå universitet. Och hur det gått med jämlikheten mellan skolor sedan skolan kommunaliserades 1985 talar inte heller för att lokala enheter fattar bättre beslut än nationella. Allt fler inser det stora misstaget, allt fler vill återinföra en statlig styrning. Ytterligare exempel där brist på nationell ledning är tydlig inom utbildningsväsendet återfinns inom Rektorsprogrammet (befattningsutbildning för skollära) samt VAL (Vidareutbildningen av lärare). Det nationella inflytandet inskränks till ett antal kriterier men uppföljningsmöjlighet saknas och utfallet visar stora olikheter mellan de olika universiteten.

Lokalpatriotism eller nationell helhetssyn

De lokala lärosätena ägnar sig helt naturligt åt lokalpatriotism. Högskolorna tillkom med motivering att stärka sin lokala region. Lärarutbildningen är ingen lokal fråga, den är i högsta grad nationell. Då blir det felriktat att som Åsa Morberg hävdar förlägga beslutsnivån till de lokala lärosätena. Om det ska kunna fungera krävs tydlig reglering för vad de ska leverera och även att det i så fall inrättas en myndighet som inspekterar att det efterlevs motsvarande Skolinspektionen. Detsamma borde även gälla för Rektorsprogrammet och VAL. Än bättre om en samordnad syn kan införas avseende utbildningsstandard med en gemensam huvudman och ett och samma kontrollorgan.

Min målbild handlar om att samtliga utbildningsformer borde underställas samma huvudman och huvudgranskare. Det borde ge möjlighet att uppnå den demokratiska likvärdighet som Skolverket uttrycker som ett grundläggande mål att uppnå.

Med samtliga utbildningsformer under samma huvudman och huvudgranskare borde en demokratisk likvärdighet uppnås.

Jag har svårigheter med att godta Åsa Morbergs argumentering: att det finns "kloka lokala lärarutbildare, lokala statistiker, lokala strateger, intresserade kommuner runt lärosätena" som skulle vara klokare än de som har ansvaret på den nationella nivån. Sverige är ett för litet land för att ur sin befolkning skaka fram så många kloka som då skulle behövas. Och Åsas slutargument att "Lokala beslut om dimensionering kan absolut inte bli mera fel, än det blir idag" visar brist på skarpa argument.

Åsa Morberg: Alarmerande lärarbrist igen

Alarmerande lärarbrist igen – staten måste släppa taget – svar till Carl E Olivestam

Åsa Morberg

Tack för ett intressant svar, Carl! Metaforen med kamelkaravanen är intressant. Alldeles rätt har Du i att jag borde lagt fram mera statistik. Jag tar omtag och några exempel i mitt svar. Jag vill på en gång säga att jag inte på något sätt ändrat uppfattning i sakfrågan. Staten och politikerna i riksdagen behöver faktiskt släppa taget. Varje klåfingrig politiker har något att säga om lärarutbildningen. Nu har vi alltså en alarmerande lärarbrist igen. För inte så länge sedan fanns det ett stort och hotande läraröverskott. Jag är starkt kritisk till såväl statens dimensionering som statens lokalisering av lärarutbildningen.

Jag kommer inte att bemöta det som sägs om behovet av ny huvudman för lärarutbildningen. Jag menar att lärarutbildningen faktiskt hör hemma i högskolan, på grund av att lärarutbildningen också måste vara byggd på vetenskaplig grund. Tyvärr har högskolan slängt ut det mesta av praktisk erfarenhetsbaserad och nödvändig yrkeskunskap och försämrat lärarutbildningen katastrofalt! (Jag kommer att presentera en artikel om detta inom kort.)

Det kan inte vara en oöverstigligt svår uppgift att planera för bättre balans i tillgång och efterfrågan? Vi har tillgång till goda statistiker och vi vet mycket om lärares tjänstgöringsbenägenhet. Jag argumenterar envist och ihärdigt i det här svaret till Carl E. Olivestam för bättre och säkrare lokala och regionala underlag för beslut om dimensionering och lokalisering. Jag tror på möjligheten att helt enkelt klippa av all statlig styrning av lärarutbildningen.

Lärarbristen anses nu vara alarmerande hög och situationen tas naturligtvis på största allvar. Lärarbristen blir troligen ännu större än vad man tidigare trott, visar nya siffror (SCB, Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet). 2025 kommer det (troligen) att saknas över 65 000 behöriga lärare i skolan. Det finns olika antal angivna i olika studier. Statistik (från SCB) visar också att det blivit allt svårare att rekrytera lärare, vilket speglar det låga antalet sökande till lärarutbildningar, framför allt i vissa ämnen sedan lång tid tillbaka.

Bakgrunden till dessa förslag från Skolverket är att var femte person som arbetar som lärare inte har adekvat och relevant lärarexamen. Var tredje lärare i grund- och gymnasieskolan saknar legitimation och behörighet i de ämnen de undervisar i. Samtidigt som många lärare går i pension, är det alltså lågt söktryck till flera av lärarutbildningarna. Detta sammantaget ger en skakig situation vad det gäller lärtillgång och efterfrågan. Det här visar också, enligt mitt sätt att se, sammantaget att staten inte klarar av att styra lärarutbildningen. Det har varit känt sedan i varje fall femtitalet.

Statistiken över tillgång och efterfrågan har under cirka sextio år sett ut som ett alplandskap, med höga berg och djupa dalar, eller en kamelkaravan i öknen. Det har också varit snabba och oplanerade ryck. Katastrofal brist har exempelvis ändrats på mindre än ett decennium till ett stort och problematiskt stort överskott.

När jag ser tillbaka (med ett långt yrkesliv, drygt 50 år som lärarutbildare inom högskolan) så har alla försök till ändamålsenlig och korrekt dimensionering misslyckats. Olika statliga myndigheter har dessutom olika bilder av verkligheten, vilket skapat stor förvirring. För att högskolorna och kommunerna ska kunna använda sig av myndigheternas analyser är det viktigt att det finns en samstämmighet i beskrivningen av verkligheten. Det finns det inte idag.

Nu till mina erfarenheter och mitt förslag som fick igång debatt. När Högskolan i Gävle förlorade sig lärarutbildning (1986) på felaktiga prognoser (den s.k. Brandellska utredningen) utförd av Lars Brandell visade vi med lokal och regionalt stöd att Högskolan i Gävle behövdes som lärarutbildningsinstitution och att de statliga underlagen var inte var tillräckliga. Jag var heltidsarbetande med detta under ett halvt år. Det behövdes djupare lokala och regionala studier och djupare och noggrannare analyser. Varje kommun utredde behovet av lärare och vi kunde visa att den statliga utredningen inte gav en rättvisande bild. Gävles lärarutbildning räddades hem av lokala och regionala prognoser. Högskolan i Gävle fick riksdagen att besluta att återuppta Gävles lärarutbildning.

Jag var också med på lärarhögskolan i Falun redan 1973 då utbildningsministern berättade i radio för förvånade lärarutbildare att lärarhögskolan skulle läggas ned. Statistiken som låg till grund för detta drastiska beslut offentliggjordes inte. Lärarutbildningen lades ned på en hemlig statistisk grund. Jag var den första som lämnade lärarhögskolan för Högskolan i Gävle. Givetvis visade det sig att detta drastiska beslut var fel. Lärarbristen i Dalarnas byskolor blev snabbt katastrofal och lärarutbildningen återupptogs. Dalkarlarna marscherade till Stockholm och då är det bästa att tillmötesgå dem. Förödande att lägga ned lärarhögskolans lärarutbildning och kasta ut all personal. Återuppbyggnadsarbetet av lärarutbildningen kostade verkligen på och kunde naturligtvis ha undvikits.

Lärarutbildningen i Gävle nedläggningshotades flera gången. Det var samma mönster. Vi räddade bland annat en gång hem lärarutbildningen genom att samordna klasslärarutbildningen med fritidspedagog- och förskollärarutbildningen. Så kallad gemensam grundutbildning för pedagogyrken. Det visade sig alla gången Gävle hotades av nedläggning att det fanns ett begynnande överskott, som snabbt byttes i en katastrofal brist. Det här ger inte förtroende för statliga prognoser. Gävle var absolut inte ensamma i att gå på gång uppleva hot om att förlora lärarutbildningen. Härnösand, Kalmar, Falun, etc. var också med i cirkusen.

Jag ser alplandskap eller kamelkaravaner. Jag har internationella erfarenheter från mina år (6 år) i Bryssel. Jag vet inget land som har det som Sverige när det gäller dimensionering av lärarutbildningen och därför hävdar jag släpp alla restriktioner vad det gäller dimensionering och lokalisering. Överlämna till de lokala lärosätena att besluta om dimensioneringen av lärarutbildningen. Det finns kloka lärarutbildare, lokala statistiker, lokala strateger och många intres-

serade kommuner runt lärosätena som också faktiskt kan samverka i nätverk för att få bättre stabilitet.

John Fletcher: Lokalavdelningarnas roll

Lokalavdelningarnas roll

John Fletcher

Lokalavdelningsansvariga träffas regelbundet för att diskutera verksamheten inom lokalavdelningarna i Strömstad, Göteborg, Malmö/Lund, Stockholm/Uppsala och Falun.

Vid vårt möte den 18 januari väcktes ett antal frågor kring vårt arbete och Akademin verksamhet i stort. Jag vill med det här brevet ta upp några av dessa frågor i förhoppningen att starta ett bredare samtal.

Den första frågan gäller lokalavdelningarnas roll. Denna definieras idag i geografiska termer, vilket innebär att forskare med mycket vitt skilda bakgrunder "förväntas" finna frågor av gemensamt intresse. Detta har visat sig svårt, tyvärr inte enbart på grund av pandemin. Lokalavdelningarnas verksamheter har redan tidigare varit begränsade – med undantag för Göteborgs avdelningens breda samarbete med Immigrantinstitutet och Rotary.

Frågan väcktes om geografin är det lämpligaste samlande kriteriet, eller om vi i stället skulle kunna bilda grupper på grundval av ledamöternas intresseorientering/ämne. Detta skulle göra det lättare att samla ledamöterna kring gemensamma teman, men skulle minska möjligheterna att använda Akademin ämnesbredd för tvärvetenskaplig verksamhet. Den nackdelen skulle kunna minskas genom att den enskilda ledamoten kan höra till flera ämnesgrupper.

En andra fråga var den enskilda ledamotens möjlighet att finna samtalspartners inom det egna ämnet eller projektområdet. I dag är detta bara möjligt genom att gå in på förteckningen av ledamöter på vår hemsida. Eftersom den ligger i bokstavsordning (efter namnet) tvingas den sökande läsa sig igenom i genomsnitt 40 – 50 presentationer för att finna den person hen söker. (Det hela blir inte enklare av att mindre än hälften av hemsidans ledamöter har sin CV på plats! Detta gör det svårare för oss andra när vi söker kontakt - är en dålig 'reklam' för Akademin!).

Det vore en enkel sak att göra det möjligt för varje ledamot att gå in på ett utdrag ur medlemsförteckningen där hen kunde finna information om ledamöternas ämnes- och intresseorientering och mail-adress/telefonnummer. Jag tror att en sådan förteckning skulle kunna göras sökbar.

En tredje och "bredare" fråga gällde hur väl Akademin tål att granskas av en potentiell finansör. Finansiären (främst privata finansiärer) har troligtvis två inledande frågeområden när hen sorterar ansökningar:

Den första frågan är enkel ur Akademin synvinkel. Det handlar "bara" om att hitta en finansör som är intresserad av det tänkta projektet.

Den andra frågan är svårare. En finansör använder troligen delvis andra (och "bredare") kriterier vid en ansökan om finansiering av en administration än vid ämnesspecifika projektansökningar. Här saknar vi kunskap och behöver prata med tänkbara finansiärer för att lära oss förstå hur de tänker!

En närliggande fråga handlar om vår riskvillighet. Man kan, mycket förenklat, se två olika sätt att hantera enskilda ledamöters initiativ: ledningen kan välja att sälla bort "riskabla" initiativ i

förväg genom att kräva en förhandsgranskning av alla förslag – eller att utveckla former för att i efterhand hantera de (sannolikt få) initiativ som visar sig "gå snett". I grunden handlar detta val om ledningens inställning till forskningens frihet – och om dess förtroende för sina ledamöter!

Jag tror att en ökad riskvillighet hos ledningen är avgörande för Akademiens utveckling och rekryteringsförmåga.

KG Hammarlund: Är det inte dags att lägga bort titlarna

Är det inte dags att lägga bort titlarna?

KG Hammarlund

Strömstad akademi är på många sätt unik. Ett av dess särdrag är att en ledamot inte är blott och bart ledamot (som i de flesta akademier) utan också erhåller en akademisk titel, bestämd utifrån akademiska kvalifikationer och/eller tidigare anställningar.

Den titelflora som därmed växt upp är emellertid inte oproblematisk. Det finns åtminstone fem invändningar att rikta mot nuvarande stadgar och praxis:

- Dels är det olämpligt att akademien delar ut titlar som i gängse språkbruk är knutna till en tjänst eller anställning. Det är dessutom överflödigt – en ledamots akademiska kompetens ger alltid en livsvarig titel, oberoende av anställningsförhållande;
- dels är vissa av de titlar som utdelats (biträdande professor, assisterande professor) skapade genom först en ungefärlig översättning av en svensk kompetens- eller tjänstetitel till motsvarande tjänstetitel vid lärosäten i USA för att sedan återöversättas. Det råder dock sällan någon exakt överensstämmelse mellan olika länders tjänster och examina vilket gör att en sådan översättningskedja kan ge missvisande resultat;
- dels har floran av tjänstebenämningar i svensk högskola under det senaste decenniet förändrats genom inrättande av nya tjänstebenämningar och avskaffande av gamla vilket gör att akademiens titlar blir svårbegripliga eller missvisande;
- dels är rangordningen mellan akademiens titlar, utifrån villkoren för tilldelandet, sådan att den inte nödvändigtvis motsvarar kompetens och erfarenhet;
- slutligen har Strömstad Akademi drabbats av negativ ryktesspridning där det påstås att man genom att söka medlemskap kan "köpa" en professorstitel.

Alla har vi kompetenstitlar

Om akademien i framtiden avstår från att dela ut titlar knutna till en icke-existerande tjänst innebär det naturligtvis inte att ledamot förlorar sin akademiska kompetenstitel. Sådana titlar är i de flesta fall avhängig en akademisk examen – kandidat, magister, master, licentiat, doktor – och livsvariga. Även titeln docent kan betraktas som en livsvarig kompetenstitel. Den är inte knuten till någon anställning (man antas ju som "oavlönad docent") och förutsätter inte heller en tjänst vid det lärosäte man antas.

Professorstiteln utgör ett särfall. Den är i grunden en tjänstetitel. Samtidigt har den av tradition kommit att betraktas som en kompetenstitel ("En gång professor, alltid professor"), något som också har ett uttryck i att många professorer efter pension använder titeln "professor emeritus/emerita". Vissa lärosäten har system för att affiliera emeriti, ofta med tidsbegränsning, men den traditionsgrundade rätten att använda titeln är inte beroende av en sådan affiliering.

Att en professor behåller (med ett tillägg) sin titel efter pension var oproblematiskt på den tiden en professor utnämndes av regeringen och därmed i praktiken var oavsättningsbar (även om det förekommit att professorer lämnade tjänst och titel för befattningar som t ex justitieråd). Med 1993 års högskoleförordning ändrades detta. Idag kan en professor sägas upp med åberopande av arbetsbrist (t ex om en institution avvecklas). Dessutom har tidsbegränsade professorstjänster (gästprofessor, adjungerad professor) införts. Idag är det således inte alls ovanligt att personer i yrkesverksam ålder har en avslutad anställning som professor i bagaget. De saknar dock tjänstetiteln professor och passar inte heller in i traditionen att efter pension använda titeln professor emeritus/emerita. Däremot kan de mycket väl presentera sig som "tidigare professor" eller "förutvarande professor".

Om översättningsproblem

Översättningar kan aldrig bli annat än ungefärliga av det enkla skälet att examens- och anställningsordningar i olika länder skiljer sig åt. Det blir tydligt inte minst vid en jämförelse med amerikanska lärosäten. Ofta (men inte alltid) är skillnaden mellan en amerikansk assistant professor och en associate professor att den förra är en "non-tenured position" som led i en akademisk karriär och den senare en "tenured position". Ungefärliga motsvarigheter i dagens svenska högskola skulle kunna vara den visstidsbegränsade karriärtjänsten biträdande lektor och tjänsten som tillsvidareanställd lektor. Detta täcker dock inte in alla varianter i USAs akademiska system där man kan finna såväl "tenured assistant professors" som "non-tenured associate professors".

Universitets- och högskolerådets svensk-engelska ordbok innehåller många exempel på svårigheterna att finna ekvivalenter mellan olika länders titulatur. Så skriver man t ex att "I översättningar som avser nordamerikanska förhållanden kan antingen assistant professor eller associate professor väljas som motsvarighet till lektor beroende på innehavarens kvalifikationer". Om titeln "docent" skriver man "Eftersom den svenska titeln docent snarare är en kompetensmarkering än en anställning är det i vissa sammanhang mindre lämpligt att på engelska använda termerna reader och associate professor för detta begrepp".

Om svenska akademiska tjänstetitlar

Endast ett fåtal svenska tjänstetitlar regleras idag i högskoleförordningen (HF): professor (inklusive gästprofessor och adjungerad professor), lektor, biträdande lektor, doktorand, amanuens och klinisk assistent. Vid sidan av dessa har en yvig flora av titlar växt fram som följd av avregleringar under senare decennier, särskilt efter 2011 års revidering av HF.

Titeln biträdande professor används idag bland annat vid Chalmers tekniska högskola, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Högskolan i Borås och Högskolan i Halmstad. Kompetenskraven för dessa tjänster regleras inte i HF utan bestäms av respektive lärosäte. De varierar, men är ofta mer omfattande än respektive lärosätes krav för docentantagning. Här finns alltså en diskrepans mellan titulaturen vid svenska lärosäten och vid Strömstad Akademi.

Andra idag förekommande tjänstetitlar vid svenska lärosäten som saknar motsvarighet i våra nuvarande stadgar är forskare, postdoktor, förste universitetsadjunkt osv.

Slutligen finns i våra stadgar titeln assisterande professor som än så länge saknas i Sverige (men finns som karriärtjänst i Finland), samt titlarna forskar- och forskningsassistent som idag torde försvunnit från de flesta, om inte alla, lärosäten.

Om rangordning

Personligen finner jag något djupt tilltalande i en modell där en akademis samtliga ledamöter är just ledamöter och därmed på jämställd fot, med en preses (eller i vårt fall en rektor) som primus inter pares. Inom den akademiska världen förtjänar alla samma grad av respekt – den meriterade professorn för sina kunskaper och erfarenheter, studenten på grundnivå för sin nyfikenhet, sin vilja att lära och för sina potentiella framtida prestationer. Ett antal hierarkiska nivåer att klättra mellan kan mycket väl förenas med akademisk jämlikhet, men riskerar också att urholka den. Envisas man med att behålla nivåerna bör de åtminstone svara mot reella kunskaper, erfarenheter och kompetens. En anomali i akademins nuvarande system är att titeln "assisterande professor" är beroende av en pågående eller tidigare anställning som lektor. Den disputerade forskare som under sin yrkesbana varit verksam inom t ex ett forskningsinstitut är däremot, oavsett mängden av eller kvaliteten på vederbörandes forskning, kvalificerad enbart för titeln forskarassistent – idag i stort sett försvunnen från högskolevärlden men tidigare en tidsbegränsad karriärtjänst för den nydisputerade. Det är ett exempel på att vår nuvarande titelflora inte på ett korrekt sätt beskriver ledamöternas kompetens och erfarenhet.

Om att "köpa" en professorstitel

För mig personligen är detta en ganska svag invändning mot nuvarande titelsystem och är kanske mer berättigad när den riktar sig mot utnämningen av adjungerade professorer (även om högskoleförordningen stadgar samma sakkunnigbedömning vid adjungering som vid anställning av professorer). Jag vet dock att den förekommit, och även ogrundad kritik har en tendens att fastna och vara svår att tvätta bort.

I vår nuvarande ordning, där ett förordnande som professor förutsätter att vederbörande antingen innehåller en tjänst som professor eller i en tidigare sakkunnigprövning bedömts professorskompetent, är det alltså omöjligt att hävda att akademien delar ut professorstitlar till obehöriga.

Lite mer problematiska är titlarna "biträdande" och "assisterande" professor. Visserligen markerar titlarnas förleder att det inte rör sig om någon "full professor", men den breda allmänheten är förmodligen inte uppmärksam på sådana distinktioner. Ett problem är också att det inte finns någon tydlig överensstämmelse mellan våra titlar och högskolevärldens. Titeln "biträdande professor" vid Linköpings universitet är således inte synonym med "docent" och delas inte ut automatiskt till docenter. Titeln "assisterande professor" existerar över huvud taget inte vid svenska högskolor. Vårt utdelande av dessa titlar medför alltså en viss risk för (den i grunden felaktiga) uppfattningen att det i Strömstad akademi går att köpa en professorstitel.

För att sammanfatta:

För att undvika de negativa konsekvenser och olyckliga missförstånd som akademins nuvarande titelordning kan ge upphov till, och än mer för att understryka akademins karaktär av gemenskap där ledamöterna kan mötas på jämställd fot, är min bestämda uppfattning att akademins stadgar förändras dithän att vi fortsättningsvis endast förordnar ledamöter av Strömstad Akademi. Den som så önskar kan självklart bruka ledamotstiteln jämsides den akademiska kompetenstitel hen redan är berättigad till, exempelvis:

- NN, professor emeritus i allmän och jämförande språkvetenskap, ledamot av Strömstad Akademi
- QQ, ledamot av Strömstad Akademi, förutvarande professor vid Linnéuniversitetet
- XX, docent vid Lunds universitet, ledamot av Strömstad Akademi
- YY, ledamot av Strömstad Akademi, docent i partikelfysik,
- ZZ, MA (Sociology), Fellow of Strömstad Academy
- och så vidare.

En sådan stadgeändring kan förstås inte gälla retroaktivt – det är inte fråga om att återkalla de titlar som hittills tilldelats våra ledamöter.

Hedersprofessorer då?

En logisk följd av en förändring enligt ovan är förstås att Strömstad akademi fortsättningsvis kallar inte hedersprofessorer utan hedersledamöter.

I Sverige är Strömstad Akademi ensam om att använda titeln hedersprofessor. I till exempel Skogs- och lantbruksakademien, Vitterhetsakademien, Musikaliska Akademien, Gustav Adolfs Akademien finns istället hedersledamöter. Titeln förekommer dock vid flera utländska lärosäten, bl a i Storbritannien, Tyskland, Danmark och USA. Titeln förutsätter ofta, men inte alltid, professorskompetens eller motsvarande. I Tyskland kan titeln Honorarprofessor tilldelas också personer utan "Habilitation". Vid vissa brittiska lärosäten, t ex University College London, ges titeln Honorary Professor utan krav på professorskompetens. I USA används titeln relativt fritt och har tilldelats t ex donatorer och styrelseordförande.

Inom Strömstad akademi har ibland framförts uppfattningen att enbart den som redan är professor skulle kunna komma ifråga för utnämning till hedersprofessor. Enligt min personliga mening är en sådan begränsning olycklig, då hedersledamotskap är ett erkännande som bör kunna tilldelas även icke-professorer vars gärning varit av betydelse för Strömstad akademi och/eller våra forskningsområden. En jämförelse kan göras med titeln "professors namn" som utdelas av regeringen "för att belöna sådana insatser utanför den akademiska världen som har stor folkbildande eller på annat sätt allmännyttig betydelse". Akademisk examen eller erfarenhet är inget villkor även om många som tilldelats professors namn varit docenter och kanske också professorskompetenta.

Jag välkomnar en fortsatt debatt kring titelfrågan, förhoppningsvis resulterande i ett gott underlag för ett förslag till stadgeändring vid kommande årsmöte.

KG Hammarlund

docent och ledamot av Strömstad akademi

Gudmund Bergqvist: Recension Kevin Sabet. Smokescreen

Recension: Kevin Sabet. Smokescreen. What the marijuana industry doesn't want you to know

Forefront Books 2021

Gudmund Bergqvist

Kevin Sabet har i mer än 25 år varit en aktiv forskare och debattör beträffande narkotikapolitik. Han har varit rådgivare år flera administrationer i dessa frågor. Han är ledare av SAM (Smart Approaches to Marijuana). Han var en av huvudtalare vid Förebygg Nu konferensen 2021 i Göteborg och är knuten till Yale University.

Sabet gör en översikt över hur man hamnat i dagens situation när alltfler delstater har legaliserat Marijuana trots att den federalt ej är godkänd. Ofta har början varit en kamp för så kallad medicinsk marijuana och sedan har detta vidgats och opinion skapats för. Via folkomröstningar har det skett en legalisering av "recreational marijuana" för personer över 21år. I bakgrunden har verkat starka ekonomiska intressen som via stora ekonomiska bidrag, mediakampan-

jer, missinformation e.t.c. stött legalisering, korrupta politiker och även ointresserade politiker och en allmänt naiv inställning till frågan. Legaliseringen har drivits i vissa kommuner i delstaterna där dock majoriteten av kommunerna är negativa till legalisering.

Boken är skriven för allmänheten i en mycket ledig stil och ger en historisk översikt. Här finns kapitel som "Becoming a fullfledged movement", "perpetuating social justice", "inconvenient truths", "what has been unleached", "public health crisis", "a red herring", "an intolerable habit", "what more in the Pandora's box".

I ett knappt 50 sidigt appendix redogörs för resultaten av legalisering. Här visas hur en ökning av antalet trafikolyckor och inläggningar på sjukhus, psykisk och fysisk sjukdom, 25 % ökning av cannabis användande hos 12-17 åringar, hur endast 25 % av försäljning av marijuana skedde av de legala butikerna, ökade utgifter för delstaterna. Allt detta i motsats till de utlovade förbättringarna som skulle ske vid legalisering enligt kampanjerna för denna. Man varnar också för sk warping dvs. när e.cigarettspray används för att ge koncentrerad THC, liksom edibles innehållande hög % THC (drycker, kakor, godis etc.). Negativ effekt på miljön med föroreningar och vattenbrist orsakad av odlingarna är andra effekter.

Sabet ger sedan ett antal råd för att handskas med problemen. Paus i framtida beslut och omfattande uppföljning, upplysning om risker och avslöjande av de krafter som driver dvs. Big Marijuana liksom noggrann statistik i stor skala beträffande sjukhus och vårdinrättningar av olika slag, skolresultat, trafikolyckor, effekt på arbetsliv liksom

den totala kostnaden för samhället etc. för att politikerna skall kunna fatta rationella beslut. Saklig upplysning till allmänhet och speciellt ungdomar behövs. Reklam för marijuana begränsas.

Sabet jämför Big Marijuana med Big Tobacco och hur man handskades med denna och det gäller att inte låta dem komma undan under lång tid som Big Tobacco gjorde. I slutet av boken finns en omfattande referenslista på 355 referenser.

Sammanfattningsvis en intressant bok som visar behovet av analys, studier och motstånd mot dels naiva libertarianer som förespråkar marijuana men också mot den hänsynslösa Big Marijuana.

Jens Allwood: Seminarier på Marston Hill i Mullsjö

Seminarier på Marston Hill i Mullsjö

Strömstad Akademi Västsvenska Lokalgrupp inbjuder alla intresserade till diskussionsseminarier på Marston Hill i Mullsjö.

Under våren inbjuder vi till diskussionsseminarier på Marston Hill i Mullsjö

(se marstonhill.com & marstonhill.se). Seminarierna är tänkta att vara i hybrid form, så att de som kan/vill kan vara med på plats men med möjlighet för visst deltagande även över internet. Seminarierna är tänkta att vara lunch till lunch med gemensam två luncher, middag, kaffe, i pauserna, samvaro på kvällen och övernattnings. Pris 1500 SEK (självkostnadspris). För en presentation av marstonhill.se eller marstonhill-.com

Möjligen kan seminarierna bli utgångspunkten för en mång- eller tvärvetenskapliga antologier.

Men innan vi kan bestämma datum etc, vill vi diskutera och bestämma ämnen för seminarier. Följande ämnen har hittills föreslagits:

1. Hot mot demokratin
2. Migration och integration
3. Mål och värden i FN:s SDG Agenda för 2030
4. Livet på vår planet efter Covid
5. Vilken omställning krävs i olika sektorer för att uppnå "hållbarhet"?
6. Syftet med Strömstad Akademi
7. Slutdiskussion av Metodantologin

Nu vill vi be dig som skulle vara intresserad av att vara med att visa ditt intresse genom att skriva om du vill vara med i fysisk form, enbart digital form eller, beroende på omständigheterna, vilket som, samt att välja ett eller flera bland ämnena på listan och/eller föreslå ett annat ämne som du skulle vilja diskutera och sedan skicka ditt svar i mail till jens@allwood.se (gärna också till eliza@gu.se och gudmundbergqvist@hotmail.com).

Vi sammanställer sedan, väljer de ämnen som möter störst intresse och kommer med förslag på datum.

Väl mött!

Jens Allwood, Elisabeth Ahlsén, Gudmund Bergqvist

